

La xarxa d'arxius de la Generalitat de Catalunya

a les comarques de Girona

Francesc Olivé i Ollé

els canvis que es produeixen en la nostra societat de final de segle han comportat, entre d'altres moltes coses, un nou enfocament de la disciplina arxivística i una nova manera d'entendre la missió que tenen encomanada els centres d'arxiu en relació amb el seu entorn. Aquesta percepció de canvi, que es caracteritza, sobretot, per un paper més actiu dels arxivers i dels centres d'arxiu en la preservació i en la difusió de tots els valors que contenen els fons documentals que apleguen i gestionen, és un fet que es constata arreu. Les comarques de Girona configuren, en aquest sentit, un àmbit territorial molt dinàmic. El patrimoni documental que en el seu conjunt s'hi aplega, així com la vitalitat entusiasta que en aquest camp demostren organitzacions i institucions, tant públiques com privades, han fet que en els darrers vint o vint-i-cinc anys hagin proliferat considerablement un bon nombre de centres d'arxiu, però, sobretot, que s'hagin multiplicat les iniciatives en la gestió i en el coneixement dels fons documentals.

En aquest context és on s'insereixen els arxius que a les comarques de Girona formen part de la xarxa d'arxius de la Generalitat de Catalunya. Actualment són els arxius comarcals de Puigcerdà, d'Olot, de Santa Coloma de Farners, de Figueres, de la Bisbal d'Empordà, i l'Arxiu Històric de Girona.

Un element singular del Sistema d'Arxius

La xarxa d'arxius de la Generalitat de Catalunya constitueix l'element més característic i singular del Sistema d'Arxius de Catalunya. Definida en la Llei 6/1985, d'Arxius, i desenvolupa-

pada pel Decret 110/1988, que regula la seva organització, la xarxa d'arxius configura a nivell nacional l'estructura bàsica d'organització i de gestió de les polítiques arxivístiques. S'organitza com a conjunt de centres d'arxiu d'àmbit comarcal que actuen de manera coordinada per garantir l'aplicació de la legislació i normativa específiques d'arxius en tot el territori, i fer possibles així els principis de provenença i de territorialitat en el tractament dels documents. Aquest sistema d'organització dels centres d'arxiu té semblances amb xarxes d'arxius d'altres països com, per exemple, Portugal o el Quebec.

En els seus respectius àmbits territorials, els arxius comarcals coordinen i dirigeixen els programes de preservació del patrimoni documental, i aporten serveis especialitzats complementaris i el suport a d'altres centres d'arxius de la comarca. Així mateix els pertoca ingressar, custodiar i difondre els fons documentals de l'Administració de la Generalitat de Catalunya a la comarca, els del Consell Comarcal, els de l'Ajuntament cap de comarca i els d'altres corporacions municipals que ho acordin per raó de no disposar dels elements materials que garanteixin la correcta gestió de la seva documentació, els fons documentals de titularitat de l'Estat la gestió dels quals està traspasada a la Generalitat de Catalunya (protocols notarial, fons registrals, fons judicials, etc.) i altres dipòsits de tipus patrimonials (fons d'empreses, d'entitats, de persones físiques, etc.).

En el seu origen, els arxius comarcals tenien molt definida la seva funció historicocultural. Eren considerats, quasi en exclusiva, com a centres d'investigació i cultura, on la major part de les activitats anaven dirigides només cap a la descripció dels fons documentals, l'atenció als usua-

*Sala de treball
i reunions
a l'Arxiu Central
Administratiu
de la Generalitat.*

ris i la difusió dels seus continguts. Posteriorment se'ls ha potenciat molt més en el seu paper dins d'una arxivística integrada. La gestió dels documents semiactius i dels d'ús encara freqüent per part de l'Administració que els ha generat o rebut, reforça aquesta faceta de centre al servei de les administracions i el ciutadà. A poc a poc, cada arxiu de la xarxa ha anat establint també una certa especialització respecte als fons documentals que aplega o gestiona. Aquest aspecte, que es reflecteix molt clarament en els arxius de les comarques de Girona, es dona per la identificació i relació del centre amb el seu entorn més pròxim. Els arxius comarcals de la Bisbal d'Empordà i de Santa Coloma de Farners, per exemple, són prou coneguts pels significatius fons patrimonials que tenen, descrits i accessibles per al seu estudi; una importància que està en relació amb el cens de fons patrimonial que hi ha a les respectives comarques. Per la seva part, els fons documentals del arxiu comarcals de Puigcerdà i de Figueres, tal com ja podia semblar-nos lògic d'antuvi, són imprescindibles per estudiar certes relacions frontereres.

Els centres d'arxiu de la xarxa són creats per la Generalitat de Catalunya mitjançant un conveni en el qual participen també el Consell Comarcal i l'Ajuntament del municipi capital de comarca. Els convenis de creació estipulen les obligacions i responsabilitats de cada una de les institucions en la gestió del centre d'arxiu. L'Ajuntament cedeix en ús un espai construït o bé un solar on endegar o bastir l'arxiu. Les inversions que se'n deriven van íntegrament a càrrec del departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, el qual també dota el centre de l'equipament específic i del personal tècnic que el regeix. Al Consell Comarcal li correspon la gestió de l'arxiu, exercida per delegació de la Generalitat de Catalunya, que li transfereix les

dotacions pressupostàries corresponents. L'Ajuntament del municipi cap de comarca assumeix les despeses de manteniment de l'immoble on està ubicat l'arxiu.

El procés de creació i endegament dels arxius comarcals de les comarques de Girona va començar tot just l'any 1982, quan el servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya va promoure els primers centres. Entre 1982 i 1984 es van signar tots els convenis de creació dels arxius comarcals gironins, per bé que les obres de construcció i les inauguracions varen ser més espaiades: Santa Coloma de Farners, 1983; la Bisbal d'Empordà, 1984; Olot, 1987; Puigcerdà, 1989; Figueres, 1991. L'Arxiu Històric de Girona va ser creat per l'Estat el 1952, la gestió del centre va ser traspassada a la Generalitat el 1982, i el seu estatge actual s'inaugurà el 1984. Enguany comencen les obres de l'arxiu comarcal de Ripoll, de tal manera que per acabar la dotació dels arxius comarcals gironins, en un futur no gaire llunyà, només queda pendent el corresponent a Banyoles.

En els arxius gironins de la xarxa d'arxiu de la Generalitat es custodien, en conjunt, un total d'11.856 metres lineals de documents (dades de 1998), que, cronològicament, abracen des del segle XI fins avui. Percentualment suposen el 22,56% de la documentació que apleguen tots els arxius de la xarxa.

La seva distribució per centres d'arxiu és la següent:

Arxiu Comarcal de la Bisbal d'Empordà	1.231 m.l.	Segles XIII-XX
Arxiu Comarcal de Figueres.....	1.003 m.l.	Segles XVIII-XX
Arxiu Comarcal d'Olot	600 m.l.	Segles XII-XX
Arxiu Comarcal de Puigcerdà.....	643 m.l.	Segles XIII-XX
Arxiu Comarcal de Santa Coloma de Farners	662 m.l.	Segles XIII-XX
Arxiu Històric de Girona.....	7.717 m.l.	Segles XI-XX
Total	11.856 m.l.	

Prestatgeries i lligalls de l'Arxiu Central Administratiu de la Generalitat.

Més enllà de la quantitat de metres lineals de documents que s'apleguen en els dipòsits dels arxius, és important descobrir el paper que el centre d'arxiu desenvolupa en el seu entorn. Cal plantejar-se, tot sovint, fins a quin punt l'arxiu és una institució viva que ofereix els seus serveis específics als investigadors i als ciutadans en general d'una manera activa i desinteressada. En realitat, es tracta que el centre d'arxiu no es quedi en un primer estadi passiu, el que componen les funcions de conservació i custòdia dels documents, sinó que arribi també a un de segon, on és essencial la seva projecció cultural.

Arxius comarcals, centres de difusió cultural

Una de les funcions específiques que tenen els arxius és difondre i posar a l'abast d'investigadors i del públic en general els continguts del patrimoni documental que preserven. No té cap sentit el fet de conservar la documentació sense que el centre d'arxius es converteixi alhora en un centre de difusió cultural. És per aquest motiu que els arxius comarcals estableixen periòdicament les seves activitats de difusió d'acord amb les possibilitats de cada centre, però també en funció de les necessitats manifestades pels mateixos usuaris.

A les comarques de Girona estem acostumats a disposar tot sovint de les activitats de difusió que ens ofereixen els arxius de la xarxa: a l'Arxiu Comarcal de Figueres, per exemple, es pot seguir actualment un curs sobre «Els capbreus i el mercat de la terra», i a l'Arxiu Històric de Girona un altre sobre llatí medieval. Exposicions de diferent abast, com la de «Cartells i gravats (1968-1998): Homenots de la Garrotxa», organitzada per l'Arxiu Comarcal d'Olot, o la de «Ninots de l'escrivà» i «La Vall d'Hostoles en temps dels remences», de l'Arxiu Històric de Girona, junt amb seminaris, jornades, butlletins i publicacions

periòdiques dels centres, completen les tipologies en l'oferta d'activitats de difusió. L'any passat els arxius comarcals gironins van organitzar fins a quaranta-tres activitats de difusió diferents. En la seva distribució tenim que es van muntar 11 exposicions, es van realitzar 4 cursos, 2 jornades, 6 seminaris i 3 conferències, i es varen editar 17 publicacions, entre pròpies i participades.

L'arrelament històric i cultural de la comarca és un tret fonamental per entendre la relació que s'estableix entre arxiu i cultura local. La comarca ha esdevingut element integrador d'aspiracions col·lectives, culturals, econòmiques i socials en la Catalunya dels darrers cent anys, però és, tanmateix, en la seva vessant cultural on les iniciatives comarcals han estat històricament més evidents. En aquest marc d'actuació s'enquadra la tasca desenvolupada per gran nombre de centres d'estudis locals i comarcals que, tradicionalment, han incidit molt i molt en la salvaguarda i difusió del patrimoni documental. La col·laboració dels arxius i els centres d'estudi en la tasca de difusió d'aquest patrimoni ha fet que diversos centres d'estudis programin plegats amb l'arxiu comarcal bona part de les seves activitats anuals. En el cas de les comarques de Girona hi ha arxius comarcals que, a més de col·laborar habitualment amb el centre d'estudis, en són l'estatge.

Al cap dels deu anys de funcionament que per terme mitjà han complert els arxius comarcals de Girona, observem com exerceixen plenament la seva comesa. Després d'una etapa intensa dedicada a elaborar els instruments de descripció que garanteixen l'accés als fons documental per part de l'Administració i dels ciutadans, estan en disposició d'aprofundir i intensificar la projecció cultural i científica que la societat espera d'aquests centres.

Francesc Olivé i Ollé és cap del servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya.